

z prúta (Veľké Straciny, Lučenec), pozapletaná slama na hrebeni strechy (Dačov Lom, Krupina), pletenec z otepovej slamy na obijanie, utesnenie verají a dvier na maštali, „abi zima nefučala“ (Ardanovce, Topoľčany) a 1 (doklady z kartotéky Slovníka slovenských nárečí, porov tiež Kálal, 1923, s 784, Matejčík, 1975, s 104, 110, Orlovský, 1982, s 293) je zrejme, že v uvedených prípadoch ide o pletence rôzneho druhu a funkcie Š Ondruš (1990, s 26) predpokladá, že slovo *vrkoč* (psl **varkočb*) pôvodne označovalo pletenec vlasov a až neskôr sa vďaka rôznym metaforickým či metonymickým posunom začalo používať aj na pomenovanie iných pletencov, analogický sémantický vývin možno akiste predpokladať aj pri slk *kornica*, bulh *корница*₂. V takom prípade je pravdepodobné, že bulh *корница*₂ si zachováva staršiu, pôvodnejšiu sémantiku, zatiaľ čo slk *kornica* značne rozšírilo svoje významové spektrum

Slk *vrkoč*, resp psl **varkočb* možno presvedčivo interpretovať ako derivát od ide koreňa **werk-* **work-* **wrk-* „krútiť, pliesť“ s pôvodným slovotvorným významom „pletenec“ (bližšie Ondruš, 1990, s 26–28, s predpokladom čiastočne odlišnej sémantickej motivácie Varbotová, 1978, s 31–35) Ak je výraz *vrkoč* motivovaný príznakom „krútiť, pliesť“, potom je veľmi pravdepodobné, že rovnakú sémantickú motiváciu má aj jeho synonymum *kornica*. Pre koreň *kor-*, ktorý možno vyčleniť v slk *kornica* 1 v bulh *корница*₂, preto predpokladáme význam typu „krútiť, pliesť“

5 Ako možné riešenie sa tu podľa nášho názoru ukazuje genetické usúvzťažnenie koreňa **kor-* vo formáciu **kor-ьn-ica* (> slk *kornica*, bulh *корница*₂) s ide koreňom *(*s*)*ker-* „točiť, krútiť“ (porov Pokorny, 1959, s 584–585, 935–938, 948–949) Za kontinuanty tohto koreňa možno pokladať napr slk *črep*⁵ (psl **čerpъ*, ESSJ IV, s 72–73, porov tiež SP II, s 159–160), *krabica* (psl **korbica*, súvisiace s **korbъ*/**korba* „kôš“, ESSJ XI, s 51–52), *kreslo* (psl **kreslo*/**krěslo*, ESSJ XII, s 126–129), *krosno* (psl **krosno*, ESSJ XIII, s 13–17), *krútiť* (psl **krūtiti*, ESSJ XIII, s 30–31) a 1 Ide koreň *(*s*)*ker-* „točiť, krútiť“ je homonymný s ide koreňom *(*s*)*ker-* „rezať“ (porov Pokorny, 1959, s 938 n) predpokladá sa, že významy typu „krútiť, viť, pliesť atď“ sa vyvinuli na základe významov typu „rezať, lámať atď“ (porov Trubačov, 1966, s 240–250), resp sa uvažuje o pôvodnom synkretizme významov „rezať“ a „pliesť“ (porov ESSJ IV, s 73, 80, Toporov III, s 336)⁶

⁵ O vzťahu termínov súvisiacich so spracovaním hliny a hrnčiarstvom a výrazov pre pletenie (odraz archaickej technológie zhotovovania keramiky nanášaním hliny na pletenú kosť nádobu) porov Trubačov (1966, s 225 n)

⁶ Bulh *корница*₁ a *корница*₂ možno pokladať za príbuzné iba na úrovni tohto starého významového synkretizmu — Nie je však vylúčené, že aj bulh *корница*₁ „koláč z lístkového cesta“ má pôvodnú sémantickú motiváciu „krútiť, pliesť“, porov aj synonymné bulh *баница* < **збаница* < **gъbanica*, súvisiace s **gybatu* **gъbati* (BER I, s 31, porov tiež ESSJ VII, s 187, 216)

6 V tejto súvislosti možno ďalej upozorniť na rus. dial *корница* (oblast Komi), *кормица* (Archangelsk) „ohybný prút, z ktorého sa zhotovuje slučka na previazanie sena a trávy“ (porov SRNG XIV, s 342, 337) V etymologických slovníkoch M. Vasmera a N M Šanského sa tieto výrazy neuvádzajú, v kontexte analyzovanej problematiky si však zaslúžia zvláštnu pozornosť

Východisko formy *корница* možno rekonštruovať v podobe **kor-ьn-ica*, ale aj **kъr-n-ica*. V takom prípade by bolo možné predpokladať, že tu ide o formáciu s koreňom **kъr-* (ablautový variant koreňa *(*s*)*ker-* s nulovým stupňom koreňového vokalizmu) a sufixom *-*n-* (možný pôvodný nerozšírený variant sufixu *-*ьn-*, porov Varbotová, 1984, s 203 n), ktorá tvorí paralelu k vyššie uvedenému **korьnica* — napriek genetickej totožnosti koreňovej a sufixálnej morfémy sa obidve formácie líšia ich morfonologickými charakteristikami

Forma *кормица* mohla vzniknúť kontamináciou pôvodného *корница* so slovom *корм* „krmivo“ (**kъrmъ*, kontamináciu mohlo uľahčiť použitie zväzovaného sena, trávy ako krmiva pre zvieratá), prikláňame sa však k názoru, že tu ide o reflex východiskového **kъrmica*, tvoriaceho pendant k vyššie rekonštruovanému **kъrnica* sufixálne elementy *-*m-* a *-*n-* môžu byť rôznymi reflexmi pôvodného sufixu *-*mn-* (porov zaradenie rus dial *корма*, *корна* do hesla **kърма* 1 < **kъ-mn* v ESSJ XIII, s 220 n, bližšie o podmienkach *m/n*-ovej reflexácie sufixu *-*mn-* porov Hilmarsson apud Blažek, 1993, s 490)

Ak predpokladáme, že koreň **kъr-* v uvedených formáciách je ablautovým variantom vyššie uvedeného koreňa *(*s*)*ker-* „krútiť, pliesť“, môžeme sa pokúsiť o rekonštrukciu sémantického vývoja analyzovaných výrazov

Ak vychádzame z funkcie, ktorú *корница*, *кормица* plní, potom môžeme *корницу*, *кормицу* charakterizovať ako akési prútené p o v r i e s l o, slúžiace na previazanie otiepky. Keďže pomenovania povriesel bývajú motivované príznakom „krútiť, pliesť, viazať, viť atď“ (porov Králik, 1994, s 111–112), možno pre rus dial *корница*, *кормица* predpokladať sémantickú evolúciu typu ide *(*s*)*ker-* *(*s*)*kor-* „krútiť, pliesť, viazať“ > „zväzovadlo, povrieslo“ > „ohybný prút používaný vo funkcii povriesla“ — I keď tento výklad možno z hľadiska sémantickej motivácie pokladať za prijateľný, prikláňame sa k inému riešeniu

Nie je nezáujímavé, že SRNG (XIV, s 342) charakterizuje rus dial *корница* z morfológického hľadiska ako „собир“, t j ako „собирательное“, hromadné substantívum (porov exemplifikáciu „Иди наломай корницы [gen sg — Л К], пора идти за ветками“) *Корница* teda neoznačuje jednotlivý prút, ale p r ú t i e. Ako je známe, názvy prúta, vetiev, tahavých pružných rastlín môžu byť motivované príznakom „viť, pliesť“